

ЕРЕТИЧНИ ЕСЕТА (СТРИГАЧЕВ, 2016)

Б. В. ТОШЕВ

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

А. Стригачев. *Безпокойни мисли: еретични есета*. София: ГорексПресс, 2016, 96 с. ISBN 978-954-616-264-9

На 10 март 2020 г. почина доц. д-р Атанас Стригачев, доктор на философските науки, атомен физик и философ на науката. Той бе завършил Белоградчишката гимназия през 1948 г. и бе първенец на випуска.

Досега на страниците на „Венец“ са представени няколко негови текстове (Strigachev, 2017; 2018). Под негова редакция бяха публикувани и спомените на майка му Фердинанда Стригачева (Stefanova – Strigacheva, 2016a; 2016b; 2016c) и на баща му Тошо Стригаев (Strigachev, 2017). Неговите родови корени бяха в Белоградчик, с. Търговище, Белоградчишко и с. Грамада, Кулско.

Атанас Стригачев бе завършил физика в Съветския съюз. Неговата научна кариера започна в Отдела по физика в Българската академия на науките и продължи в Катедрата по атомна физика на Физическия университет „Св. Климент Охридски“. Известно време доц. Атанас

Стригачев бе и ръководител на Катедрата по методика на обучението по физика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Дисертация (доктор на философските науки): Допълнителност и запазване: към интерпретацията на принципа на допълнителността (1982 г.) – рецензенти: Олег Сергеевич Разумовский, Азаря Поликаров и Цветан Бончев.

Атанас Стригачев (1930 – 2020)

Атанас Стригачев

БЕЗПОКОЙНИ МИСЛИ

ЕРЕТИЧНИ
ЕСЕТА

ГорексПрес

„Безпокойните мисли“ на Атанас Стригачев са групирани в два раздела: (1) Философия, политика, история и (2) Култура, религия, наука, право.

[Ф]илософията има единствена проблема – да намери истината, но не знае как да я търси. Истината не е имане, та да го намериш и притежаваш, а е път каменист и трънлив, с много пътеки. Най-голямата заблуда е, че тя има едно лице и когато я срещнем, не я познаваме и така се разминаваме. Монета с едно лице е фалшива. Това не е реална монета, а рисунка! Истината е някъде по средата, може би между лицето и обратната страна? Ако нещо твърди, че само то е абсолютно вярно, сигурно не е вярно. Няма абсолютна истина! Истината е относителна. Търсете я между редовете, може би тя е там, но и в това не съм сигурен. Моето виждане не е единствено. Зависи кой как я търси и от каква страна я вижда. Всеки има право да търси своята истина! „Имай смелост да ползваш своя ум!“ (с. 6).

В първата част на книгата са включени следните есета: Есе за Естетата есеист; Херменевтичната проблема; Философия и политика; Еволюция на политиците; Наша политическа скица; Човешките права; Третата световна война; Поглед към Революцията и Война и мир.

[П]олитиката и философията си приличат по това, че и в двете цари хаос. Според един много умен в науката самообосноваването било невъзможно, но доказал това дамо за математиката, обаче друг учен – не толкова умен, но истински, защото не бил математик, а физик – отрекъл, че математиката е наука. Така станало ясно, че самото наукознание не е наука.

Максимумът на ентропията бил достигнат – повече от този хаос в човешкото знание не е възможен.

Ако науката е знание, което е систематизирано на основа на някакви принципи, то философията и политиката изобщо не са науки, защото нямат принципи. В тях всичко е възможно. Когато всичко може да бъде принцип, значи няма принципи, но и това не вярно, защото безпринципността става принцип. Всяка философска школа може да си избере принципи каквито иска и това още повече подчертава безпринципния характер на философското знание. В наука като физиката това е абсолютно недопустимо. Не е възможно една физическа школа да признава принципите на Нютон, а друга школа да ги отрича. Но е възможно някои физици да искат да обясняват от позициите на Нютон, въпреки че и тогава стават академици. Обаче във философията всичко е възможно – едни философи признават материята като първична, а други отричат първичността на материята и приемат, че духът е първичното начало. Къде е тогава истината? На този въпрос философите не отговарят, въпреки че Истината за тях е била свещена.

В политиката ситуацията е същата. Политиците принципи нямат, а имат интереси. Винаги си знаят интереса и понякога говорят за порал, когато нямат други аргументи. Философията е любов към мъдростта и висша теория за всичко, а в политиката никой не се интересува от отвлечени теории и мъдрости. Практиката според някои мъдреци била критерий за истинност, но и това не вярно, защото във философията истината не може да се провери, а може да се фалшифицира. За политиката този проблем даже не е интересен, защото всеки гледа да заобиколи истината. Целта на философията е да може всичко да обясни, защото иначе не е философия. А задачата на политиката е да намери изход от

всякакво положение, защото иначе не е политика. Философията е „безотговорно знание“ и не засяга никого реално. Тя може да се занимава с безполезните вечни проблеми – кое е първичното, познаваема ли е действителността, или не, а политиката презира подобни глупости и от тях не се интересува. За политиката са важни единствено практическите въпроси на управлението, тъй като са свързани със собствените интереси на управляващите. Затова от философия никой не разбира, а от политиката всеки разбира, въпреки че си въобразява, че има право даже съвети да давам особено в компания при добро настроение. Обаче от политиката, макар и безпринципна, все пак има някаква полза, защото пбществото трябва да бъде управлявано. По-добре е да има някакво управление, макар и да е лошо, отколкото да няма никакво. Ако е лошо, все има надежда, че някога ще се оправи, а честно казано от философията абсолютно няма никаква полза. Вярно, някои я мислят за диамант на върха на културата, но колко са тия, които разбират от култура? И какво от това, че там на върха има някакъв диамант, бил красив и блестящ, но нали е безполезен? (s. 19-20).

Втората част на книгата на Стригачев съдържа следните есета: Информация и култура; Форумът на „Сега“; „Ретро“ пише историята; Журналистът дисидент; Преоценка на миналото; Защо не съм релогиозен; Грехът; Рецензии и рецензенти; Една научна защита; Академикът; Космос и правосъдие и Университетско есе.

[С]ъмнявам се дали имам право да пиша това есе, защото не съм вярващ. Но нещо ме тегли да го почна. Грехът може би.

Не вярвам в Бога, атеист съм, чист безбожник съм. Но трябва да го пиша, защото религията е най-философската тема. И на

философ никак не прилича да я заобикаля. Но ще се старая да бъда честен – нищо да не измислям, и скромен – да не напиша нещо, от което да се срамувам. Ще се осланям само на моя личен опит и затова ще го озаглавя „Защо не съм религиозен?“

Да напиша това есе ще бъде много трудно, защото никога не съм бил вярващ православен християнин, както е написано в моето кръщелно свидетелство. Никога не съм изповядвал някаква друга религия, но Бога винаги съм уважавал. Моите родители в Бога не вярваха, но го уважаваха и даже името Божие напразно не споменаваха. Подигравки още повече не бяха допустими. В черква не влизаха, но попът и попадията им бяха приятели и даже с ходжата уважително се поздравяваха. Баща ми си спомняше и разказваше как „албански ходжа поканил гладни български войници и ги нахранил с качамак, като го полял обилно с разтопено биволско масло“ (с. 67).

Ранна семейна снимка, август 1937 г.

Стригачеви в къщата на Орля

[О]т справката, която сам дава на корицата на една от последните си книги, се вижда, че академикът имал средно техническо образование и е следвал в Московския държавен университет. След завършването още на следващата година бил назначен за научен сътрудник. Само три години след това станал старши научен сътрудник още преди да защити кандидатска дисертация. Шест години е бил гостуващ професор в Берлин още преди да стане професор в София. След докторската дисертация се уредил като главен специалист в УНЕСКО за три години. Впоследствие за двайсет години бил директор на Центъра за научна информация към БАН. Публикувал 400 статии и 25 книги, някои от които са преиздадени в чужбина. Избран е за член на БАН, на Международната академия на философските науки, на Международния философски институт и на Европейската

академия на науките и изкуствата. Получил е три награди за наука – една национална, друга на Съюза на учените и трета от Българската академия на науките. Негово хоби било научната политика, проблемите на културата и хуморът. ...

След електротехникума бъдещият академик не се хванал на работа. Тогава трябвало да носи задължително жълтата звезда, но вместо наказанието си уредил „по семейни причини“ да избегне разпределението за работа и да остане в столицата. Ще ходи той по селата да прави на българите инсталации по къщите? Тази методика – „което те заплашва, да го използваш в своя полза“, особено му харесала и по-нататък успешно я прилагаше. Без работа се шияеше по града, но не безцелно, а гледаше какво може да купи и продаде с по-голяма печалба. С политически интриги успя да изгони хазаина, който го бе приютил като „бездомен“ и на безценица успя да купи апартамента му. След някоя година замина да следва физика в Московския държавен университет с държавна стипендия. В онова мътно време тия проблеми се уреждаха с помощта на представители на неговия етнос. Въпреки че бе само „електротехник“, на него гледаха вече като на „българския Айнщайн“, защото беше вече издал своя книга „Постиженията на съвременната физика“ с предговор от тогавашния президент на Академията на СССР академик Вавилов. В книгата се оказало, че нямало нищо оригинално, а писано и преписвано от популярни статийки от списания и вестници. И широко рекламираният предговор от академик Вавилов не бил писан специално за „труда“ на бъдещия български Айнщайн, а бил съвсем отделна статия, но електротехникът я присламчил към книгата си с рекламна цел.

И по-нататък той ще остане „търговец в науката“. Негов двеиз беше, както сам гордо заявяваше в редките моменти на

откровение, „Нищо не съм научил, без да съм го продал!“ (с. 83-84).

Лятната къща на Стригачеви на Орля до Белоградчик
(художник: Борислав Ванков)

[Ж]ивота на преподавателите изпълват студентите, те му придават смисъл и очарование. Студентите са различни – някои са чаровни, но други са така безцветни, че с нищо не се запомнят. Едни са амбициозни и упорити, а други отпуснати и към всичко безразлични. Но тази студентка веднага се открояваше с някакъв особен характер. Зъбата физиономия с широк процеп между издадените предни зъби. Рядко се среща такава зъбна конфигурация, но подказва нещо предупреждаващо. На изпит

започваше да говори така стремително, че не можеше да я прекъснат. Не се смущаваше, че не говори по това, за което трябва да говори. Сама напред никога не излизаше, но винаги я избираха в ръководствата. След завършването нейните колежки бяха пръснати недоволни из провинцията като учителки, а тя получи единственото предварително заявено редакторско място.

В работата обаче не ѝ провървя, защото се намериха „позъбати“ от нея. Опитва се да играе роля на главна редакторка и да се бърка в счетоводството, но я изгониха. Но само след година се върна вече като главна редакторка, а след още една година тя успя да изгони и директора. С новия директор, слабохарактерно синче на известен писател, се разбираше отлично. Тя управляваше издателството, а той имаше спокойствие и третина от онова, което тръгна под масата (с. 93).

Надявам се, че избраните откъси от книгата на Атанас Стригачев подсказват, че тази книга трябва да се прочете – дано читателите на този отзив го направят. Самият автор е завършил книгата си по следния начин: „Искам да заразя и други с моите неспокойни мисли. Трябва и други да се безпокоят. Спокойствието е равнодушие, а равнодушието може да се превръща в подлост, защото води към съучастие с неправдите в обществото. Обаче безпокойствието само измъчва и заблуждава, че уж мислиш за доброто на другите, ако само егоистично се отърваваш от грижите си, а реално нищо не правиш. Малко е да не си равнодушен, необходимо е нещо повече – да се бориш. Само този, който смее да отстоява всеки ден правдата, е достоен за нея.“

REFERENCES

Stefanova – Strigachewa (2016). Pages from the past: part I. *Venets*, 7, 12-67
[In Bulgarian].

Stefanova – Strigachewa (2016a). Pages from the past: part II. *Venets*, 7, 139-184 [In Bulgarian].

Stefanova – Strigachewa (2016b). Pages from the past: part I. *Venets*, 7, 12-67 [In Bulgarian].

Stefanova – Strigachewa (2016c). Pages from the past: part III. *Venets*, 7, 283-331 [In Bulgarian].

Strigachev, A. (2017). In the traces of history: to the critics of our socialism. *Venets*, 8, 61-112 [In Bulgarian].

Strigachev, A. (2018). The river. *Venets*, 9, 5-14 [In Bulgarian].

Strigachev, T. (2017). Pages from the past: troubled years. *Venets*, 8, 11-60 [In Bulgarian].

Откриване на обсерваторията в Белоградчик, 21 юни 1965 г.:
акад. Никола Бонев, проф. Малина Попова, проф. Богомил Ковачев,
проф. Цветан Бончев, доц. Атанас Стригачев, гл. ас. Христо Костов и др.
(снимка: доц. Александър Томов)

БИБЛИОГРАФИЯ

- Стригачев, А. (1965). *Лекции по ядрена физика*. София: Унив. изд. „Климент Охридски“.
- Конобеев, Ю., Стригачев, А., Павлинчук, В., Роботинов, Н. & Турчин, В. (1968). *Физиците се шегуват: сборник от забавни епизоди и хуморески из областта на физиката и живота на физиците*. София: Наука и изкуство.
- Конобеев, Ю., Стригачев, А., Павлинчук, В., Роботинов, Н. & Турчин, В. (1972). *Физиците продължават да се шегуват: сборник от забавни епизоди и хуморески из областта на физиката и живота на физиците*. София: Наука и изкуство.
- Разумовский, О.С. & Стригачев, А. (1993). *Единство физики*. Новосибирск: Наука.
- Стригачев, А. (1969). *Лекции по ядрена физика*. София: Унив. изд. „Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (1975). *Ядрена физика*. София: Наука и изкуство.

- Стригачев, А. (1975). *Ядрото на атома*. София: Наука и изкуство.
- Стригачев, А. (1975). *Принципът на ограничението*. София: Наука и изкуство.
- Стригачев, А. (1990). *Наблюдательные ограничения на теории спиральных волн*. Москва: Наука.
- Стригачев, А. (1991). *Ядрена физика*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (1996). *На границата на науката – проблеми и съмнения*. София: Интеграл Г.
- Стригачев, А. (1997). *Принципи на науката*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (2003). *За нашия род*. София: ТЕМТО.
- Стригачев, А. (2013). *Физика, време и хора: към историята на нашата наука*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (2013). *Вечните проблеми*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (2014). *Времна: повет за краткия път на човека по завоите на историята и вечните сезони на природата*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Стригачев, А. (2016). *По пътя към истината: из историята и философия на науката – ороблеми и възможни решения*. София: ГорексПрес.
- Стригачев, А. (2016). *Безпокойни мисли: еретични есета*. София: ГорексПрес.
- Стригачев, А. (2017). *Идилия и самота: повет по картината на Рокуел Кент „Стар човек, стар кон, стар хамбар, стар свят“*. София: ГорексПрес.
- Стригачев, А. (2018). *Космосът и ние*. София: ГорексПрес.
- Стригачев, А. & Ванков, Б. (2019). *За и против Хокинг*. София: Ниб.-а-консулт.

✉ Professor B.V. Toshev
University of Sofia
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, Bulgaria
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

© 2020 Venets: Author

